

MEZI IDEÁLEM A REALITOU: SOUČASNÝ POKLES PORODNOSTI OČIMA ČESKÉ POPULACE

Eva Waldaufová¹⁾ – Anna Štátná²⁾

BETWEEN IDEAL AND REALITY: THE CONTEMPORARY DECLINE IN BIRTH RATES IN THE EYES OF THE CZECH POPULATION

Abstract

Although in 2021 Czechia still had one of the highest fertility rates in Europe, it is currently experiencing a significant decline in fertility and uncertainty about its future development. This paper analyses the current reproductive desires and intentions of women and men in Czechia, the ideal timing of parenthood, and the factors influencing the fertility decline. Data for this analysis are from the Paths to Parenthood survey collected in October 2024 by NMS Market Research (N=800, ages 18–49). The majority of the population (74%) still desire two children, with the ideal age to become a parent perceived to be before age 30. However, realistic intentions remain lower, especially among men, owing to economic uncertainty, unaffordable housing, and a lack of government support. The younger generation tend to see barriers such as the absence of a partner, the time demands of caring for children, and other opportunities for self-fulfilment than parenthood.

Keywords: fertility decline, fertility desires, fertility intentions, ideal age to become a parent, Czechia

Demografie, 2025, 67(2): 83–101

DOI: <https://doi.org/10.54694/dem.0359>

ÚVOD

Navzdory nedávné vyšší úrovni plodnosti v Česku v rámci evropského kontextu, nejnovější data naznačují výrazný pokles úrovně plodnosti a zvýšenou nejistotu ohledně budoucích reprodukčních trendů. Zatímco ještě v r. 2021 byl počet narozených dětí 111,8 tisíc a úhrnná plodnost dosahovala hodnoty 1,83, o rok později to bylo o 10 tisíc živě narozených dětí méně s výrazným meziročním poklesem úhrnné plodnosti na 1,63 (ČSÚ, 2024a). V r. 2023 se narodilo pouze 91,1 tisíc dětí a úhrnná plodnost poklesla na úroveň 1,45 (ČSÚ, 2024a). Ročník narozených 2024 (s 84,3 tisíci

narozených) je pak dosud nejslabší v historii (ČSÚ, 2024b) a úroveň úhrnné plodnosti poklesla na úroveň 1,37 dítěte na ženu (ČSÚ, 2024b). Na rychlém propadu počtu narozených je patrné, že do věku nejvyšší intenzity plodnosti přicházejí početně slabší generace 90. let, propad ukazatelů úhrnné plodnosti však naznačuje, že zároveň dochází k výrazným změnám a rostoucí diferenciaci v životních drahách mladších generací. Výrazné proměny intenzity a časování plodnosti v Česku dokládá Obr. 1. Ještě v r. 2000 byla v Česku velmi nízká úroveň úhrnné plodnosti (1,14 dítěte na ženu). Ta se však postupně zvyšovala a rostla

1) Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie; Kontakt: eva.waldaufova@natur.cuni.cz.

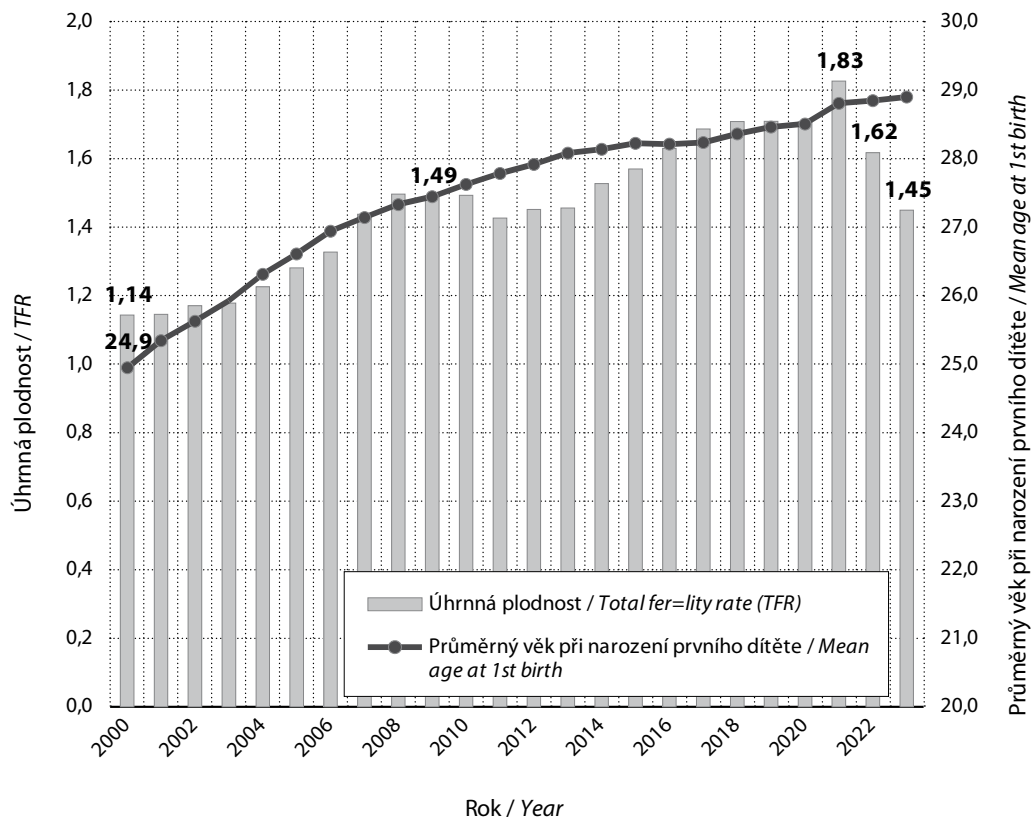
2) Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie; Kontakt: anna.statna@natur.cuni.cz.

až do r. 2008, kdy se její růst po několik let zastavil. Záhy došlo k opětovnému růstu úrovně plodnosti, který pokračoval, navzdory evropským trendům, až do r. 2021. V posledních 3 letech však dochází k výraznému poklesu její úrovně. Tento vývoj intenzi-

ty plodnosti je doprovázen odkladem plodnosti do vyššího věku, zejména v nultých letech 21. století. Zatímco v r. 2000 byl průměrný věk prvorodiček 24,9 let, v r. 2023 se blížil průměrný věk hranici 29 letům (28,9 let).

Obr. 1 Úhrnná plodnost a průměrný věk žen při narození prvního dítěte v Česku, 2000–2023

Total fertility rate and mean age of women at first birth, Czechia, 2000–2023

Zdroj dat: ČSÚ, 2024.

Source: CZSO, 2024.

Pokles úrovně plodnosti ve vyspělých zemích

Aktuální pokles plodnosti v Česku není v rámci vyspělých zemí ničím ojedinělým. Pokles úhrnné plodnosti ve většině evropských zemí lze pozorovat už od roku 2010 (Eurostat, 2024). Tradičně se pokles plodnosti dával do souvislosti s ekonomickými faktory, mluvílo se o procyklickém vztahu mezi úrovní plodnosti a ekonomickým růstem, především v sou-

vislosti s hodnocením dopadů ekonomické krize v závěru prvního desetiletí 21. století (Kocourková et al., 2019; Sobotka et al., 2011). V posledních letech však pozorujeme výrazný pokles úrovně plodnosti i v ekonomicky vyspělých zemích severní Evropy, s rozvinutou podporou rodin i genderovou rovností (Hellstrand et al., 2021) a poslední data z Francie naznačují, že se i zde reprodukční klima mění,

zatímco až do r. 2021 hodnota úhrnné plodnosti dlouhodobě přesahovala hodnoty 1,8 (Eurostat, 2025), v roce 2024 předběžné odhady hovoří o úhrnné plodnosti 1,62 (INSEE, 2025). Pokles porodnosti tak nelze vysvětlit jen strukturálními procesy, např. spojenými s hospodářskými cykly nebo sociální politikou a rozvinutostí systému podpory rodin (Neyer et al., 2022). Pokles úrovně plodnosti v severských zemích do jisté míry souvisí s časováním odkladu plodnosti do vyššího věku, ale aktuální pokles porodnosti vysvětluje jen částečně, jelikož ženy odloženou plodnost v nižším věku kompenzují později jen zčásti (Hellstrad et al., 2021).

Současný výrazný pokles úrovně plodnosti v mnoha evropských zemích začíná být některými autory vysvětlován v kontextu souběhu několika krizí, které evropské společnosti zasáhly v rychlém sledu po sobě a jejichž dopady se vzájemně zesilují. Grasso et al. (2021) hovoří o tom, že pandemie covid-19 vytvořila dvojí krizi, protože spojila zdravotní hrozbu s rozsáhlými ekonomickými otřesy, které se projevíly mj. vysokou inflací, růstem cen energií, zpomalením ekonomického růstu nebo zhoršením dostupnosti bydlení (Sobotka et al., 2024). Tato situace negativně ovlivnila především mladé dospělé, jejichž možnosti navazovat partnerské vztahy a zakládat rodinu byly výrazně omezeny (Sobotka et al., 2024), ale negativně ovlivnila také kvalitu stávajících partnerských vztahů (Kreidl – Hubatková, 2023). V období probíhající pandemie covid-19 byl vývoj plodnosti v jednotlivých zemích i v jednotlivých obdobích velmi rozdílný (Sobotka et al., 2024) a výzkumy poukazují na různé faktory, které ovlivňovaly porodnost v konkrétních zemích a v konkrétních obdobích – od rostoucí inflace (Winkler-Dworak et al., 2024) po krátkodobý vliv masivní očkovací kampaně (Slabá et al., 2024b). Válka na Ukrajině však následně dále prohloubila ekonomické problémy a způsobila další otřesy na energetických trzích, čímž výrazně zvýšila nejistotu nejen na ekonomické, ale také bezpečnostní úrovni. Bujard a Andersson (2024) poukazují na to, že jedním z dopadů války na Ukrajině a zhoršených ekonomických podmínek vč. vysoké inflace může být právě narůstající pocit nejistoty (Vignoli et al., 2020), který není příznivý pro reprodukční rozhodování (Sobotka et al., 2024) a který u mladých lidí může v blízké budoucnosti vést k nízké úrovni plodnosti (Comolli et al., 2021).

Také Neyer et al. (2022) naznačují, že reprodukční rozhodování je v současné době méně určováno faktickými okolnostmi, ale spíše více vnímanými (ne) jistotami a subjektivními představami o budoucnosti. Právě vnímané nejistoty chápou autoři jako zásadní faktor ovlivňující plodnost (Neyer et al., 2022). Zároveň dle studie Cantalini et al. (2024) dochází k proměnám na úrovni partnerských vztahů, kdy lidé sice stále navazují vztahy (koresidenční), klesá ale ochota mladých lidí posouvat vztah směrem k manželství a rodičovství. Data z výzkumného šetření Generations and Gender Survey (GGS) za Česko však ukazují, že mezi mladými lidmi výrazně narůstá podíl těch, kteří do 30 let nevstupují do koresidenčních vztahů, ale nedeclarují ani existenci jiného trvalejšího partnerského vztahu a zůstávají single (Štátná et al., 2023). Pokud se mladí lidé nakonec pro rodičovství rozhodnou, budou pravděpodobně ovlivněni trendem posilujícím normy tzv. intenzivního rodičovství (Klímová Chaloupková – Pospíšilová, 2023), kdy se zvyšuje význam rodičovské role a je kladen důraz na neustálou péči a zapojení rodičů do života dítěte (Faircloth, 2023).

Odklad plodnosti a jeho souvislosti

Zároveň v posledních dekáдах napříč evropskými zeměmi pozorujeme trend odkladu rodičovství do vyššího věku (van Wijk – Billari, 2024). Lidé čekají s narozením prvního potomka do doby, než dosáhnou určitých podmínek (Rotkirch, 2020). Mladí lidé v průměru tráví více let ve vzdělávání (Vasireddy et al., 2023), důležitou roli hraje vybudování dobrých ekonomických podmínek ještě před založením rodiny, což v řadě zemí komplikuje častá nezaměstnanost mladých lidí (Skirbekk, 2022). Být v současné době připravený na dítě znamená podle řady autorů mít zajištěné bydlení, stabilní příjem, vhodného partnera, ale být také vyzrálý na to věnovat dítěti péči a svůj čas (Rotkirch, 2020). Odklad plodnosti do vyššího věku přináší výhodu lepšího materiálního zajištění i psychické připravenosti na dítě (Myrskylä et al., 2017), na druhé straně však vyšší riziko zdravotních problémů a snižující se schopnosti početí (Goisis et al., 2017; Štátná et al., 2022).

Dle Kuchařové et al. (2019) v české společnosti stále přetrvává ideál modelu dvoudětné rodiny. Studie Slabé et al. (2023) naznačuje, že ženy v Česku, zejména bezdětné, se nevzdávají touhy mít děti ve vyšším věku

(i po 40. roce života), ve kterém jsou již šance na početí poměrně nízké (Steiner – Jukic, 2016).

Cílem článku je představit aktuální reprodukční představy a plány žen a mužů v Česku včetně vnímaného ideálního časování plodnosti a ukázat, do jaké míry jsou jejich reprodukční představy a plány v souladu. Dále je cílem zjistit, zdali i přes aktuální pokles porodnosti stále ve společnosti přetrvává ideál modelu dvoudětné rodiny i u mladších generací. Vedle těchto dlouhodobě sledovaných aspektů reprodukčního klimatu se na nejnovějších datech z podzimu 2024 zaměříme na aktuální faktory, kterými lidé v reprodukčním věku vysvětlují aktuální pokles porodnosti v Česku, i bariéry, které lidé vnímají v kontextu vlastního reprodukčního rozhodování. Pro analýzu jsou využita data z průzkumu Cesty k rodičovství od výzkumné agentury NMS Market Research sbíraná na reprezentativním vzorku žen a mužů (N=800) v Česku ve věku 18–49 let. Na rozdíl od obdobných šetření zaměřujících se na reprodukční chování realizovaných v nedávné době (GGP – Současná česká rodina, Kreidl et al., 2023b – data) tato data umožňují detailně analyzovat nejen plány a představy žen v reprodukčním věku, ale také mužů.

DATA A METODIKA

Pro analýzu byla využita data z online průzkumu Cesty k rodičovství (NMS Market Research, 2024). Datový soubor zahrnoval reprezentativní vzorek české populace ve věku 18–49 let (N=400 mužů a N=400 žen, detailní struktura vzorku je popsána v Příloze 1). Online sběr dat metodou CAWI proběhl v říjnu roku 2024 na Českém národním panelu metodou kvótního výběru. Vzorek je reprezentativní dle věku, pohlaví, vzdělání, velikosti místa bydliště a kraje. Tematicky se průzkum zaměřil na reprodukční představy a plány lidí v Česku, vnímané hranice v oblasti reprodukce a percepce aktuálního poklesu porodnosti. Průzkumu se účastnili lidé, kteří trvale žijí na území České republiky.

Představy lidí v oblasti reprodukce byly specifikovány na reprodukční představy (v mezinárodní literatuře *fertility desires*) a reprodukční plány (*fertility intentions*). Zatímco reprodukční představy/touhy jsou založeny na pocitech, jsou ovlivněny kulturními normami a mohou být méně konkrétní, reprodukční plány jsou více for-

movány aktuálními životními podmínkami, jsou konkrétnější a zahrnují rozhodnutí a závazek k tomu mít dítě (Miller, 2011). Formulace otázek téměř doslovně odpovídá otázkám v mezinárodním výběrovém šetření GGS a jejich české verzi v šetření GGP-Současná česká rodina (Kreidl et al., 2023a). Preferovaný počet dětí byl dotazován otázkou: „Bez ohledu na Vaši životní situaci, jaký je ideální počet dětí, který byste v životě chtěl/a mít?“ Plánovaný počet dětí byl pak konstruován jako součet biologických dětí, které respondent má, a dětí, které respondent plánuje v budoucnu mít. Otázky v dotazníku byly položeny následně: „Kolik vlastních dětí máte?“ a pro bezdětné dále: „Kolik dětí plánujete mít?“, pro rodiče alespoň 1 dítěte byla formulace otázky upravena na: „Kolik dalších dětí ještě plánujete mít?“

Shodný způsob formulace a konstrukce otázek na preferovaný a plánovaný počet dětí dovoluje porovnat, do jaké míry odpovídají deklarované výsledky získané na kvótním vzorku z online panelu respondentů výsledkům získaným pravděpodobnostním výběrem v šetření GGP-Současná česká rodina (Kreidl et al., 2023b) realizovaném v letech 2020–2022. Verifikace výsledků je možná pouze na podsouboru žen ve věku 18–49 let, neboť mezinárodní dotazník GGS nedotazuje na reprodukční plány muže bez partnerky. Porovnání obou otázek ukazuje (viz Příloha 2 a Příloha 3), že deklarované preference a plány ve výzkumu Cesty k rodičovství zcela korespondují s tím, co o reprodukčním plánování vypovídají data mezinárodních reprezentativních šetření založených na pravděpodobnostních vzorcích a je tedy možné je považovat za robustní vzhledem k výstupům prezentovaným v tomto článku.

Respondenti byli dále dotazováni na vnímané hranice v oblasti reprodukce, a to formulacemi otázek převzatých z European Social Survey 2018/2019 (ESS ERIC, 2023). Nejprve na ideální věk žen a mužů pro vstup do rodičovství („Jaký je podle Vás ideální věk, v jakém by se dívka/žena měla stát matkou?“ a „Jaký je podle Vás ideální věk, v jakém by se muž měl stát otcem?“). Zároveň byla položena otázka na věk, kdy už je dle názoru respondentů na rodičovství pozdě („Od jakého věku je podle vás žena obecně příliš stará na to, aby měla (další) dítě?“ a „Od jakého věku je podle vás muž obecně příliš starý na to, aby měl (další) dítě?“)

Třetí oblastí, kterou článek představuje, je vnímání poklesu porodnosti v Česku a jeho příčin. Respondenti

nejprve byli dotazováni otevřenou otázkou na vnímané příčiny poklesu porodnosti, a to konkrétně formulací: „*Mladí lidé mohou čelit různým překážkám pro to mít děti. Jaké důvody podle Vás vedou k tomu, že mladí lidé v Česku mají v posledních několika letech méně dětí než v minulosti?*“ Odpověď na otevřenou otázku byla naprogramována jako povinná s možností zaškrtnout variantu „nevím“ pro možnost pokračovat ve vyplňování dotazníku bez formulace vlastní odpovědi. Celkově však na tuto otevřenou otázku vlastními slovy odpovéděla většina respondentů, možnost „nevím“ zvolilo pouze 17 % dotázaných (N=138). V analytické fázi byly odpovědi na otevřenou otázku analyzovány pomocí kódování, přičemž kódovník byl vytvořen na základě tematické analýzy získaných odpovědí.

Po otevření otázky na příčiny poklesu porodnosti byli respondenti na totéž dotázáni prostřednictvím uzavřené otázky, ve které hodnotili nabídnutou baterii důvodů dle jejich důležitosti v kontextu současného poklesu počtu narozených dětí v Česku. Otázka zněla: „*Jak důležitou roli mají následující důvody v tom, že mladí lidé v Česku mají v posledních několika letech méně dětí?*“ a respondenti odpovídali na 4bodové škále (Rozhodně důležitou, spíše důležitou, spíše nedůležitou, rozhodně nedůležitou + nevím.). Závěrem pak byli respondenti dotazováni (stejnou škálou) na faktory, které oni osobně zvažují/zvažovali v oblasti reprodukčního rozhodování. Konkrétně bezdětní otázkou: „*Jak důležitou roli hrají následující důvody v tom, že (zatím) nemáte děti?*“ a respondenti s alespoň jedním dítětem: „*Jak důležitou roli hrály následující důvody ve vašem rozhodování zda, kdy a kolik mít děti?*“

Pro popis představ žen a mužů v oblasti reprodukce a percepce poklesu porodnosti v posledních 3 letech v Česku byly použity základní ukazatele deskriptivní statistiky. Pro kategorické proměnné byly konstruovány kontingenční tabulky, které znázorňují rozdíly dle pohlaví a generace. Třídění dle generací je jedním ze způsobů, jakým agregovat věkové skupiny, které sdílejí podobné zkušenosti (např. technologický pokrok, společenské změny) v průběhu životního cyklu (Dimock, 2019). Třídění respondentů dle generace proběhlo dle jejich věku v době dotazování (v říjnu 2024), a to do 4 skupin: Generace Z ve věku 18–26 let, mladší generace Y (mladší mileniálové) ve věku 27–34 let, star-

ší generace Y (starší mileniálové) ve věku 35–42 let a mladší generace X ve věku 43–49 let. Odpovídá tak definici generací X, Y a Z dle Dimock (2019). I když je využití generačního pohledu v českém kontextu do jisté míry problematické, jelikož koncepty vznikaly v západních zemích, kde obyvatelstvo čelilo jiným formativním zážitkům, studie ukazují, že jednotlivé generace mají do velké míry hodnoty a životní strategie podobné napříč různými kulturami (Dásek – Suchanec, 2018).

Limitací této studie je využití dat z kvótního výběru a tedy odlišná interpretace statistických testů a intervalů spolehlivosti u prezentovaných bodových odhadů. Ačkoliv byly rozdíly mezi skupinami při analýze zvažovány i z hlediska statistické významnosti, výsledky jsou vzhledem k omezením plynoucím z použití kvótního výběru prezentovány popisně, bez formálního testování.

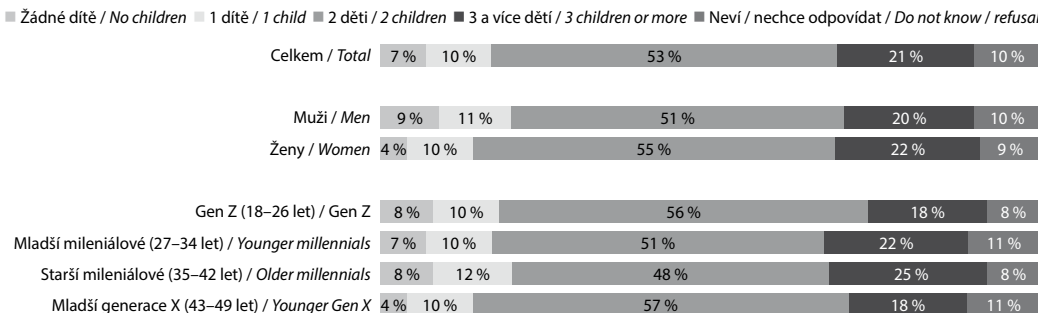
VÝSLEDKY

Reprodukční představy a plány lidí v Česku

Zatímco v r. 2021 byla v Česku úroveň úhrnné plodnosti jedna z nejvyšších v Evropě a dosahovala hodnoty 1,83 dítěte na ženu, pouze o dva roky později plodnost klesla na úroveň 1,45 (ČSÚ, 2024a), v r. 2024 poklesla na úroveň 1,37 dítěte na ženu (ČSÚ, 2024b) a do budoucna se předpokládá její další pokles. Tento trend vyvolává mnoho otázek a diskusí. Kolik si lidé v Česku opravdu přejí mít děti? V kolika letech by se lidé měli stát rodiči? Co vede mladé lidi k odkládání rodičovství nebo k rozhodnutí nemít děti vůbec?

I když je aktuální úroveň plodnosti v Česku hluboce pod úrovní prosté reprodukce, podle aktuálních šetření lidé stále vnímají dvoudětnou rodinu jako ideál. Pokud by lidé v Česku nebrali ohled na svoji aktuální životní situaci, přáli by si mít v průměru 2,1 dítěte. Pouze 4 % žen by si přála zůstat bezdětná a 10 % mít jedno dítě. Téměř 8 z 10 žen by si přálo mít dvě nebo více dětí (55 % dvě děti a 22 % pak 3 nebo více dětí) (Obr. 2). Muži mají mírně nižší reprodukční představy: 9 % mužů ve věku 18–49 let by si přálo zůstat bezdětných a 11 % by preferovalo mít jedno dítě. Polovina mužů vnímá jako osobní ideál 2 děti (51 %) a 20 % by si přálo rodinu o 3 nebo více dětech (Obr. 2). Reprodukční představy se napříč generacemi výrazně neliší (Obr. 2).

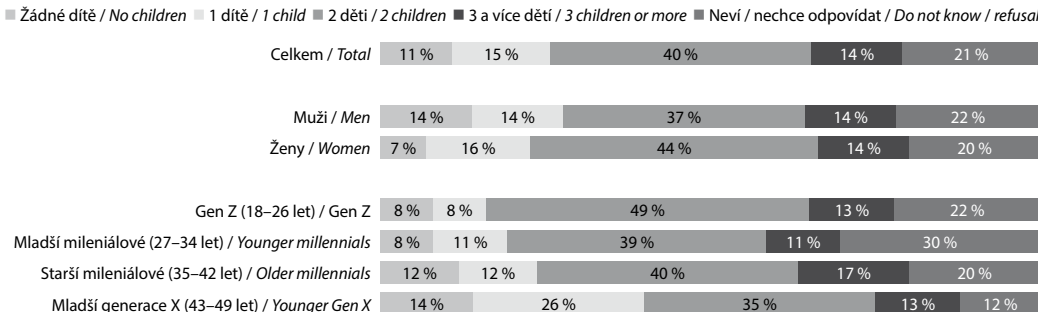
Obr. 2 Preferovaný počet dětí u osob ve věku 18–49 let dle pohlaví a generací, Česko, 2024, v %
Desired number of children of the Czech population aged 18–49 by gender and generation, 2024, in %

Zdroj: NMS Market Research, 2024.

Source: NMS Market Research, 2024.

Obr. 3 Plánovaný počet dětí u osob ve věku 18–49 let dle pohlaví a generací, Česko, 2024, v %
Intended number of children of the Czech population aged 18–49 by gender and generation, 2024, in %

Pozn.: Plánovaný počet dětí byl konstruován jako součet biologických dětí, které respondent/ka už má, a dětí, které respondent/ka do budoucna ještě plánuje.

Note: The intended number of children was constructed as the sum of the number of biological children the respondent already has and the number of children the respondent intends to have.

Zdroj: NMS Market Research, 2024.

Source: NMS Market Research, 2024.

Pokud ale respondenti zahrnují do svých reprodukčních představ životní situaci, ve které se nacházejí, plánují děti reálně méně – v průměru 1,8 dítěte. Podíl žen i mužů, kteří plánují zůstat bezdětní (7 % žen a 14 % mužů), je tak vyšší než podíl těch, kteří by si zůstat bezdětní ve skutečnosti přáli (srovnej Obr. 2 a Obr. 3). Více je i těch, kteří plánují mít pouze 1 dítě (16 % žen a 14 % mužů). Naopak nižší jsou podíly žen a mužů, kteří mají vyšší reprodukční plány: 44 % žen a 37 % mužů plánuje mít 2 děti a shodně 14 % žen a mužů plánuje mít tři nebo více dětí (Obr. 3). V porovnání s preferovaným počtem dětí

panuje u reálných reprodukčních plánů také vyšší nejistota, 20 % žen a 22 % mužů neví nebo nechťejí reportovat své reprodukční plány. Z pohledu generálního jsou ohledně reálných reprodukčních plánů nejvíce nejistí mladší mileniálové (27–34 let), tedy lidé, kteří se nacházejí ve věku maximální plodnosti (ČSÚ, 2024a).

Kdy je ideální stát se rodičem a kdy je na dítě pozdě?

Průměrný věk prvorodiček v Česku v r. 2023 byl 28,9 let (ČSÚ, 2024a).

Jak ale sami lidé v Česku vnímají hranice v oblasti reprodukce?

V průměru jako ideální věk, v jakém by se dívka/žena měla stát matkou, udávají 26,4 let (Tab. 1). V průměru tak ženy v Česku mají první dítě o 2,5 roku později, než vnímá česká populace ve věku 18–49 let jako ideální. Ideální věk, v jakém by se muž měl stát otcem, je dle dotázaných 29,1 let. Mediánové věky ideální pro vkročení do rodičovství jsou 25 let u žen a 30 let u mužů. Celkově 34 % respondentů však tvrdí, že ideální věk pro to stát se rodičem neexistuje.

Hranice, kdy už je naopak pozdě na to stát se rodičem, jsou vnímány silněji. Pouze 13 % respondentů tvrdí, že hranice, kdy je žena příliš stará na to, aby měla dítě, neexistuje. U mužů hranici nevnímá 21 % respondentů. V průměru je žena obecně vnímána jako příliš stará na to, aby měla (další) dítě, ve věku 41,7 let, pro muže je v průměru tato hranice posunuta do věku 48,4 let (Tab. 1). Mediánové věkové hranice vnímané jako milníky, kdy už není vhodné mít dítě, jsou 40 let u žen a 50 let u mužů.

Tab. 1 Vnímané věkové hranice v oblasti časování reprodukce dle pohlaví a generace, osoby ve věku 18–49 let, Česko, 2024, průměr

Perceived reproductive age limits by gender and generation among Czech women and Czech men aged 18–49, 2024, mean

	Ideální věk stát se matkou / <i>Ideal age to become a mother</i>	Ideální věk stát se otcem / <i>Ideal age to become a father</i>	Nejzazší věk pro narození dítěte u ženy / <i>Oldest age by which women should have children</i>	Nejzazší věk pro narození dítěte u muže / <i>Oldest age by which men should have children</i>
Celkem / Total	26,4	29,1	41,7	48,4
Pohlaví / Sex				
Muži / Men	26,4	28,7	41,9	48,6
Ženy / Women	26,4	29,6	41,6	48,3
Generace / Generation				
Gen Z (18–26 let) / Gen Z (age 18–26)	26,5	28,3	41,1	47,7
Mladší mileniállové (27–34 let) / Younger millennials (age 27–34)	26,7	29,7	41,2	47,5
Starší mileniállové (35–42 let) / Older millennials (age 35–42)	26,5	29,3	42,8	49,6
Mladší generace X (43–49 let) / Younger Gen X (age 43–49)	26,0	29,0	41,7	48,7

Zdroj: NMS Market Research, 2024.

Source: NMS Market Research, 2024.

Ideál modelu dvoudětné rodiny přetrvává, porodnost klesá

Celkově 58 % lidí uvedlo, že ví, že v posledních 3 letech dochází k poklesu počtu narozených dětí v Česku. Povědomí o aktuálním vývoji porodnosti roste s věkem respondentů i jejich vzděláním. Po seznámení s vývojem porodnosti v posledních letech v Česku pak 70 % dotázaných vnímá pokles porodnosti jako společenský problém (Reakce na výrok: „Od roku 2022 v Česku klesá počet narozených dětí. Zatímco ještě

v r. 2021 se v Česku narodilo 112 tisíc dětí, v r. 2023 to bylo o 20 tisíc dětí méně. Vnímáte pokles počtu narozených dětí v Česku jako společenský problém?“) Nejmladší generace Z vidí v poklesu porodnosti problém méně často (60 %) než generace dnešních čtyřicátníků (např. 79 % mladší generace X). Častěji vnímají pokles porodnosti jako problém lidé s vyšším vzděláním či lidé s dětmi (75 %) oproti bezdětným (63 %). Zároveň však i více než polovina bezdětných (56 %), kteří sami děti neplánují mít, vidí v poklesu porodnosti problém.

Peníze, bydlení a kariéra: Svatá trojice mladé generace

Důvodů, proč v Česku klesá úroveň plodnosti, může být mnoho. Respondenti (muži i ženy ve věku 18–49 let) byli v dotazníku formou otevřené otázky dotazováni, z jakých důvodů dle jejich osobního názoru dochází k poklesu počtu narozených dětí v Česku v posledních 3 letech.

Dotázaní nejčastěji jako důvody poklesu porodnosti uváděli okolnosti, které lze souhrnně označit za ekonomické faktory. 55 % dotázaných uvedlo, že finanční nejistoty jsou důležitým důvodem, proč v Česku dochází v posledních 3 letech k poklesu počtu narozených dětí. „Vše je drahé, člověk má problém uživit sám sebe. Rozumný člověk přece nepřivede na svět dítě, když mu nedokáže zajistit ani základní (finanční) potřeby“ (muž, 44 let, 1 dítě), shrnuje situaci jeden z respondentů v otevřené otázce.

Další bariéry v oblasti finančních nejistot jsou nízké mzdy ve srovnání s výdaji, obecná ekonomická nejistota i touha dosáhnout určité finanční stability před založením rodiny. S financemi úzce souvisí **problematika bydlení**, kterou považoval za zásadní překážku pro založení rodiny každý čtvrtý dotázaný (26 %; Obr. 4). Do této kategorie spadá-

jí důvody jako obtížné získávání hypoték a vysoké ceny nájmu.

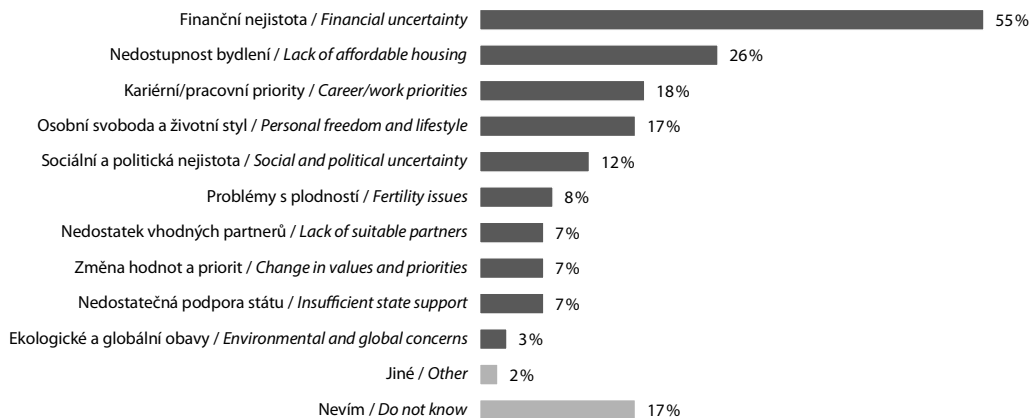
Dle 18 % dotázaných jsou pracovní priority dalším významným faktorem ovlivňující aktuální pokles porodnosti. „Osobně to vnímám kvůli kariéře. Studovala jsem několik vysokých škol a našla super práci, ze které nechci odcházet. Proto to odkládám. Vidím to podobně i u kamarádek. Dále u jiných vidím, že není tak snadné najít vhodného partnera. S dnešní dobou seznamek je pro ně těžké najít vážný vztah.“ (žena, 31 let, bezdětná), vysvětluje jedna z mladých respondentek v otevřené otázce.

Společnost se mění, objevují se **nové normy a priority**. 17 % lidí v Česku vidí za poklesem porodnosti v Česku narůstající význam osobní svobody a životního stylu, kdy mladí lidé mají touhu užívat si života, cestovat a být nezávislí. Zajímavým zjištěním je, že 7 % dotázaných poukazuje na měnění se společenské normy. Dle nich mladí lidé již necítí tak silný tlak na mít děti.

Jistou roli podle obyvatel Česka hrají v poklesu porodnosti i obavy o budoucnost a vztahové výzvy. Přibližně 12 % respondentů vyjadřuje strach ze sociální a politické nejistoty. „Překážkou jsou podle mě zhoršující se projevy klimatické krize, ruská válka na Ukrajině

Obr. 4 Podíl lidí spontánně zmiňujících konkrétní důvody, proč mladí lidé v Česku mají v posledních 3 letech méně dětí, osoby ve věku 18–49 let, Česko, 2024, v %

Share of spontaneously reported reasons why young people in Czechia had fewer children in the last 3 years, Czech population aged 18–49, 2024, in %

Zdroj: NMS Market Research, 2024.

Source: NMS Market Research, 2024.

a obecně zhoršující se bezpečnostní situace ve světě a bytová krize“ (žena, 23 let, bezdětná), sděluje jedna z dotázaných. Nezanedbatelnou roli hrají i vztahové faktory – asi 7 % lidí v Česku uvádí problémy s nalezením vhodného partnera nebo nestabilitu vztahů jako příčinu poklesu porodnosti. „Ženy se jako druh evolučně posunuly a jsou schopny pracovat a starat se o rodinu, ale jen málokterý muž je schopen být rovnocenným partnerem“ (žena, 26 let, bezdětná), shrnula svůj názor jedna z respondentek. 8 % respondentů dále vidí problém v souvislosti s neplodností. Nezanedbatelnou roli dále hraje nedostatečná podpora státu (7 %), ať už obecně, nebo v kontextu nedostatku školek, nízké podpory pracujících matek.

Pokles porodnosti jako komplexní problém

Komplexitu problému poklesu porodnosti ilustrují dotázaní hodnocením sady vybraných důvodů, které přispívají k poklesu porodnosti v Česku, a to na 4bodové škále (Faktor hraje: Rozhodně důležitou – Rozhodně nedůležitou roli v poklesu počtu narozených dětí v Česku). Obr. 5 ukazuje u každého důvodu podíl hodnocení „rozhodně“ a „spíše důležité“ vč. celkového podílu osob uvádějících daný faktor jako více či méně důležitý v aktuálním propadu porodnosti.

Nejčastěji vnímají lidé jako důležité v kontextu poklesu porodnosti **ekonomické důvody a bydlení** (celkově 89 % vnímá jako důležité nedostupné bydlení, 88 % ekonomickou nejistotu a vysoké finanční náklady na výchovu a péči o dítě). V podrobném pohledu na míru připisované důležitosti jsou tyto důvody výrazně častěji hodnoceny také jako „rozhodně“ důležité (pro 58 % dotázaných rozhodně důležitý faktor nedostupnost bydlení, pro 53 % ekonomická nejistota, pro 52 % vysoké finanční náklady na péči a výchovu o dítě). V celkovém hodnocení se vysoce umísťuje také **nedostatečná podpora rodin ze strany státu** (77 %, pro 42 % je dokonce „rozhodně“ důležitým faktorem).

Jako důležité faktory přispívající k poklesu porodnosti jsou vnímány **pracovní důvody, zejména nedostatek flexibilních pracovních podmínek** (73 %), ale i kariérní ambice obecně (71 %). Těmto faktorům je však klíčová role připisována méně často, v porovnání se skupinou ekonomických a bytových faktorů jsou častěji hodnoceny jako „spíše“ důležité. Neméně podstatné jsou zároveň individuální faktory. Ať je to absence vhodného partnera/partnerky (77 %,

pro 38 % je to rozhodně důležitý faktor), ale i obavy z časové náročnosti výchovy a péče o dítě (70 %), možnosti realizovat se v životě jiným způsobem než v rodičovství (66 %). Roli hraje i nedostatek podpory od širší rodiny (49 %).

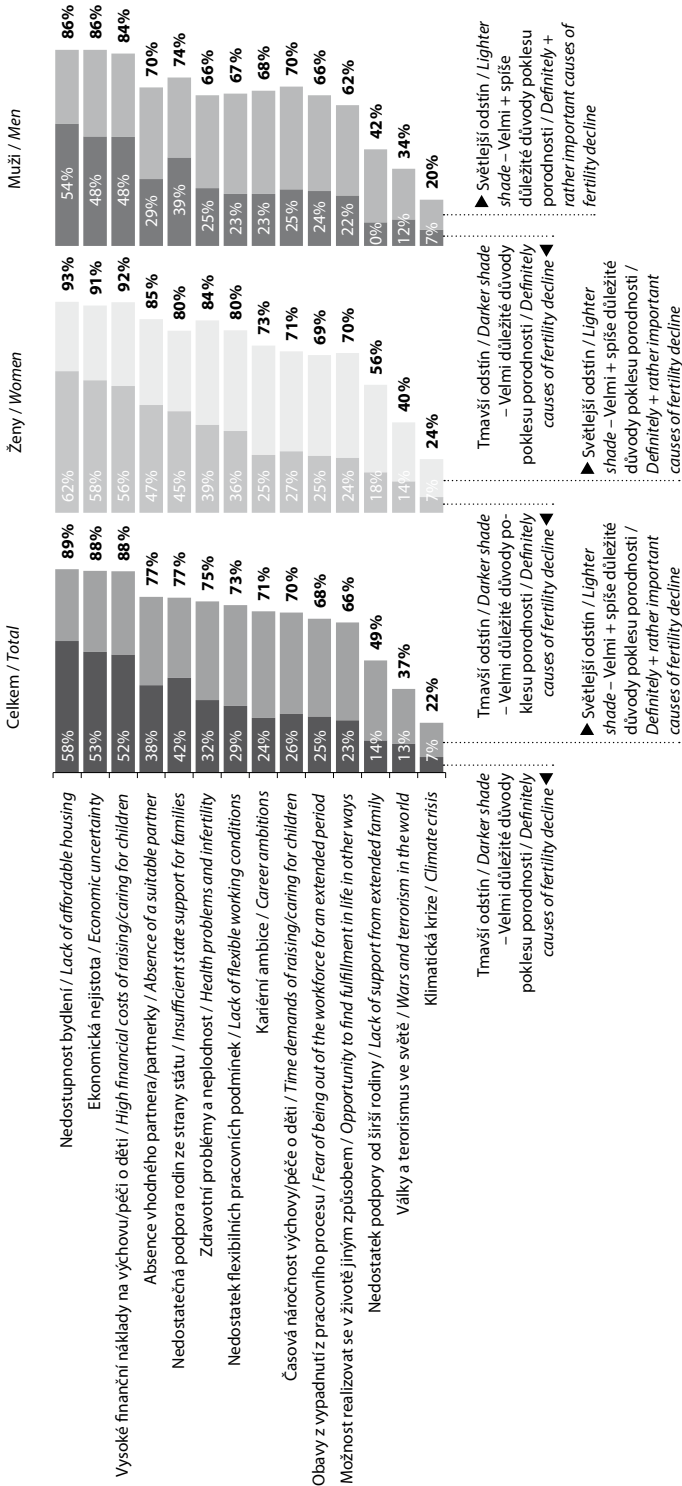
K poklesu porodnosti dále dle respondentů přispívají i **zdravotní problémy a neplodnost** (75 %), ale objevují se i nové faktory spojené s nejistotou, ať už jsou to války a terorismus ve světě (37 %) nebo klimatická krize (22 %).

Existují přitom genderové rozdíly ve vnímání příčin poklesu porodnosti. Ženy vnímají příčiny výrazně častěji a rovněž s vyšší důležitostí než muži (Obr. 5). Nejmarkantnější rozdíl ve v percepci faktorů mezi oběma skupinami je u zdravotních problémů a neplodnosti (vnímá jako důležitou příčinu 84 % žen, tj. o 18 p. b. více než mužů), dále u neflexibility na trhu práce (vidí 80 % žen, tj. o 13 p. b. více než mužů) a u individuálních příčin poklesu porodnosti. Ženy častěji za poklesem porodnosti vidí problém s nalezením vhodného partnera (85 %, tj. o 15 p. b. více než mužů), nedostatek podpory od širší rodiny (56 %, tj. o 14 p. b. více než mužů) a možnost realizovat se v životě jiným způsobem než v rodičovství (70 %, tj. o 8 p. b. více než mužů).

V jistých ohledech se generačně liší vnímání faktorů vedoucích k poklesu porodnosti (Obr. 6). Nejmladší generace Z (18–26 let), které se bude zakládání rodin v nejvyšší míře týkat až v budoucnu, častěji než příslušníci starších generací označuje ekonomické a bytové faktory – nedostupné bydlení, ekonomické nejistoty a vysoké finanční náklady na výchovu dětí – jako rozhodně důležité v aktuálním poklesu porodnosti (Obr. 6). Častěji než starší generace hodnotí jako důležité také faktory spojené s osobním životem, osobními plány a ambicemi. Problém s nalezením vhodného partnera jako důležitý důvod poklesu porodnosti vnímá 83 % generace Z, přičemž více než polovina těchto hodnocení jej považuje za rozhodně důležitý. Překážku k rodičovství vidí mladí lidé rovněž v časové náročnosti výchovy a péče o dítě (76 %) nebo v dalších možnostech než je rodičovství, jakými se lidé v životě mohou realizovat (74 %). Kromě individuálních faktorů častěji mladí oproti starším generacím vnímají v kontextu poklesu porodnosti klimatickou krizi (33 %, ale např. jen 17 % mladší generace X).

Obr. 5 Podíl lidí vnímajících vybrané důvody jako rozhodně a spíše důležité v tom, že mladí lidé v Česku mají v posledních 3 letech méně dětí, osoby ve věku 18–49 let celkem a dle pohlaví, 2024

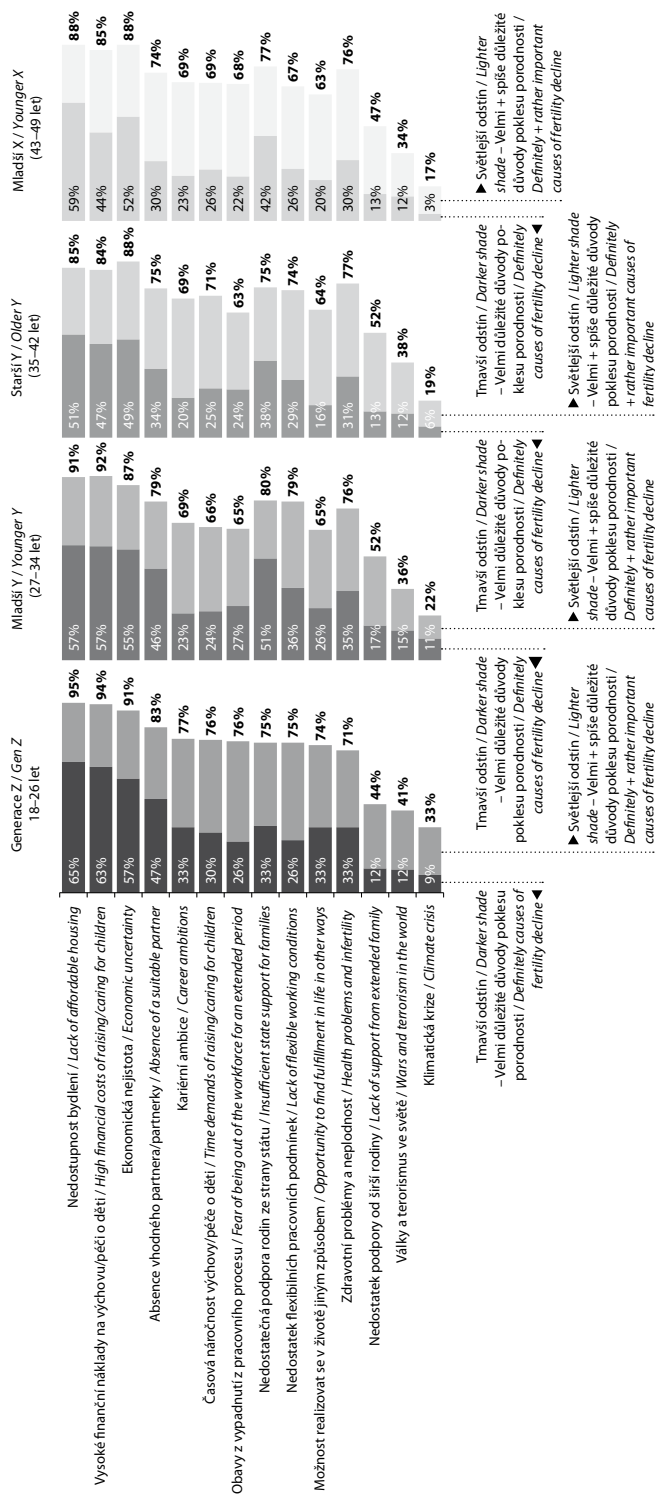
Percentage of people who consider the selected reasons as definitely and rather important for young people in Czechia having fewer children in the last 3 years, Czech population aged 18–49 by gender, 2024

Pozn.: V grafu jsou vyneseny hodnoty podílu odpovědí „rozhodně důležité“ a dále součet hodnot „rozhodně+spíše důležité.“
Note: The figure shows the proportion of 'definitely important' responses and the sum of 'definitely+rather important' responses.
Zdroj: NMS Market Research, 2024.
Source: NMS Market Research, 2024.

Obr. 6 Podíl lidí vnímajících vybrané důvody jako rozhodně a spíše důležité v tom, že mladí lidé v Česku mají v posledních 3 letech méně dětí, osoby ve věku 18–49 let dle generací, 2024

Percentage of people who consider the selected reasons as definitely and rather important for young people in Czechia having fewer children in the last 3 years, Czech population aged 18–49 by generation, 2024

Pozn.: V grafu jsou vyneseny hodnoty podílu odpovědí „rozhodně důležité“, a dále součet hodnot rozhodně + spíše důležité. Důvody jsou seřazeny podle podílu hodnocení „rozhodně+spíše důležité“ v generaci Z.

Note: The figure shows the proportion of 'definitely important' responses and the sum of 'definitely' + 'rather important' responses by Generation Z, ranked in order of importance by Generation Z.

Zdroj: NMS Market Research, 2024.

Source: NMS Market Research, 2024.

Mladší mileniálové (ve věku 27–34 let), tedy lidé ve věku nejvyšší intenzity plodnosti (ČSÚ, 2024a), častěji než starší generace i mladší generace Z vidí za poklesem porodnosti v Česku nedostatečnou flexibilitu na trhu práce (79 %) nebo podporu rodin ze strany státu (80 %), přičemž ze sledovaných generací právě lidé kolem třicítky označují oba tyto faktory nejčastěji jako rozhodně důležité (Obr. 6). Obecně pak lze říci, že mladší generace do 35 let hodnotí častěji uvedené příčiny jako rozhodně důležité, tzn. jsou přímočařejší v pojmenovávání klíčových příčin aktuálního poklesu porodnosti než starší generace (ve věku 35–49 let).

Doposud jsme se věnovali obecnému hodnocení příčin poklesu porodnosti, do kterého se u respondentů mohou promítat nejen osobní názory a zkušenosti, ale bezesporu také obecný diskurz, ve kterém se v současnosti vede veřejná debata o příčinách proměn reprodukčního chování a poklesu plodnosti a porodnosti ve vyspělých zemích. Pro pochopení faktorů, které ovlivňují reprodukční chování, se proto přesuneme od hodnocení obecných faktorů k reflexi vlastní situace. Respondenti byli dotazováni na to, jak důležitou roli mají/měly vybrané faktory na jejich vlastní reprodukční rozhodování. U bezdětných, jak důležitou roli hrají faktory v tom, že (zatím) nemají děti, pro rodiče alespoň 1 dítěte jaké faktory ovlivňovaly rozhodování zda, kdy a kolik mít děti.

Podle podílu osob (rodičů a bezdětných), které hodnotí jednotlivé faktory jako důležité ve svém reprodukčním rozhodování, byly hodnocené důvody poklesu porodnosti seskupeny do 4 skupiny faktorů – faktory nadprůměrně často hodnocené jako důležité bezdětnými i rodiči (Obr. 7, segment II), faktory podprůměrně hodnocené jako důležité bezdětnými i rodiči (segment III.) a dále dvě skupiny, kde se hodnocení faktorů z hlediska důležitosti liší mezi bezdětnými a rodiči (segmenty I. a IV. na Obr. 7). První skupinu tvoří faktory, u kterých se na nadprůměrně častém hodnocení jejich důležitosti v osobním rozhodování ohledně reprodukce shodnou bezdětní i rodiče (Obr. 7, segment II). Mezi tyto faktory patří ekonomické důvody: vysoké finanční náklady na výchovu a péči o děti (71 % bezdětných a 57 % rodičů), ekonomická nejistota a nedostupnost bydlení vstupují do reprodukčního rozhodování většiny bezdětných i lidí s dětmi. Obě skupiny dále spojuje nadprůměrně často kladený důraz na nedostatečnou

podporu rodin ze strany státu nebo absenci vhodného partnera/partnerky pro založení rodiny (57 % bezdětných a 48 % rodičů) jako faktoru ovlivňujícího reprodukci.

Protipólem je skupina faktorů, které jako důležité pro osobní reprodukční rozhodování uvádí podprůměrně často obě skupiny – rodiče i dosud bezdětní (Obr. 7, segment III.). Mezi tyto faktory se řadí společenské nejistoty jako klimatická krize (23 % bezdětných a 12 % rodičů) nebo války a terorismus ve světě (28 % bezdětných a 17 % rodičů). Třetina rodičů a bezdětných pak vnímá v kontextu reprodukce nedostatek podpory od širší rodiny (29 % bezdětných a 33 % rodičů). Do reprodukčního rozhodování pak vstupují i zdravotní problémy a neplodnost (u 32 % bezdětných a 34 % rodičů uváděno jako důležitý faktor). Zatímco u bezdětných lze zdravotní problémy vnímat jako překážku v cestě za dítětem, u rodičů mohou naopak obavy ze zdravotních problémů/neplodnosti ve vyšším věku rozhodnutí mít dítě podpořit.

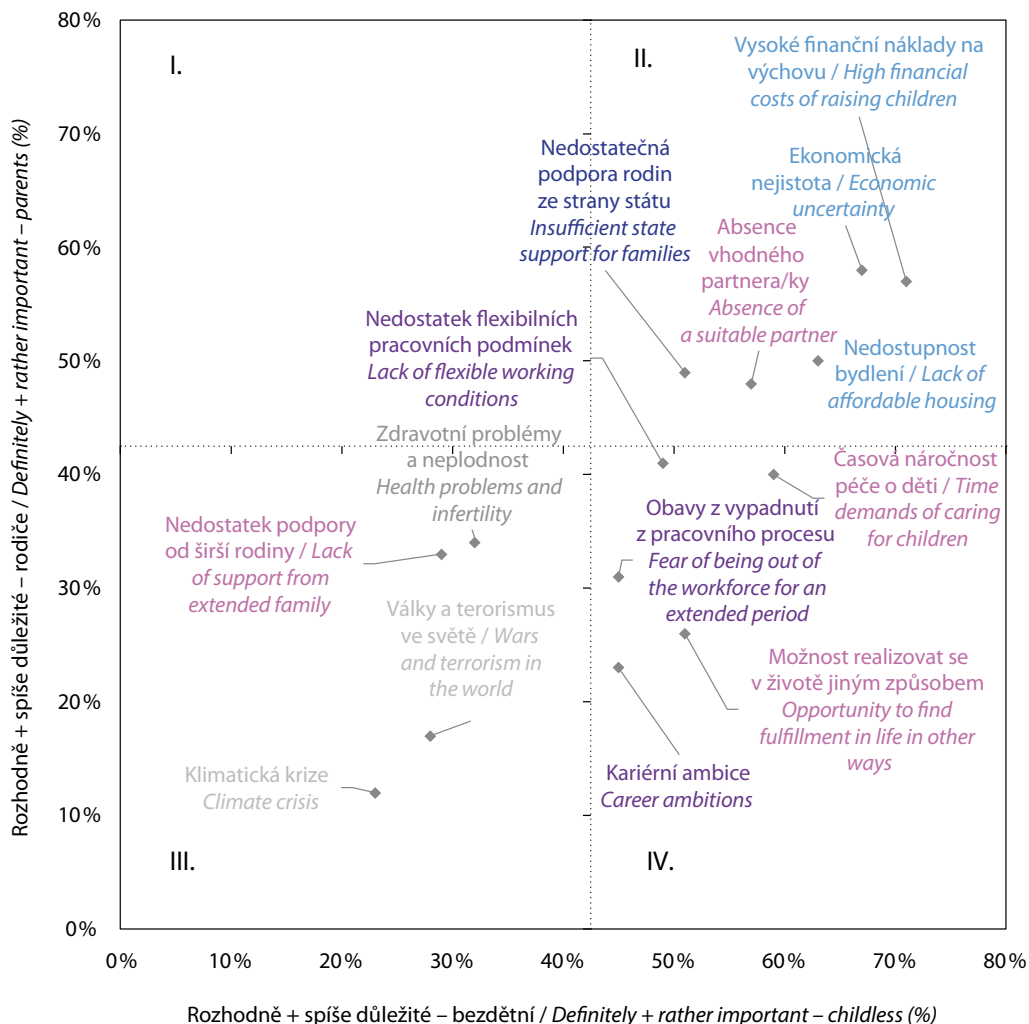
Důležitost ostatních faktorů ve vlastním reprodukčním rozhodování hodnotí bezdětní a rodiče rozdílně. Nebyly identifikovány faktory ovlivňující reprodukční rozhodování, které by silněji vnímali rodiče než bezdětní (Obr. 7, segment I). Naopak je možné hovořit o faktorech, které nadprůměrně často hodnotí jako důležité bezdětní, ovšem rodiče jejich důležitost ve vlastním reprodukčním rozhodování spíše nereflektují (Obr. 7, segment IV.). Jedná se o překážky na trhu práce – neflexibilita pracovních podmínek (49 % bezdětných a 41 % rodičů), obavy z vypadnutí z pracovního procesu a kariérní ambice – a také o odlišnou důležitost připisovanou osobnímu rozvoji. Bezdětní častěji než lidé s dětmi vnímají jako důležitý faktor působící na jejich rozhodování i jiné možnosti, jak se v životě realizovat než v rodičovství (51 % bezdětných a 26 % rodičů). Zároveň se obávají časové náročnosti výchovy a péče o děti (59 % bezdětných a 40 % rodičů s dětmi).

DISKUSE A ZÁVĚR

Navzdory klesající úrovni plodnosti si stále většina populace Česka v reprodukčním věku (74 %) přeje mít alespoň 2 děti a tyto představy se mezi generacemi neliší. Zároveň lidé vnímají jako ideální věk pro začátek rodičovství ještě před 30. rokem života

Obr. 7 Podíl lidí vnímajících vybrané důvody jako rozhodně a spíše důležité ve vlastním reprodukčním rozhodování (kolik a kdy mít děti), osoby ve věku 18–49 let, bezdětní a rodiče, 2024

Percentage of people who consider selected reasons definitely and rather important for their own reproductive decisions (how many and when to have children), Czech population aged 18–49, childless and parents, 2024

Pozn.: Dělicí hodnotou pro rozlišení jednotlivých segmentů je průměrné hodnocení důležitosti napříč všemi faktory Segment I: Důležitější faktory pro rodiče než bezdětné. Segment II: Faktory důležité pro rodiče i bezdětné. Segment III: Faktory méně důležité pro rodiče i bezdětné. Segment IV: Faktory důležitější pro bezdětné než pro rodiče.

Note: The cut-off value for distinguishing between the segments is the average of the importance ratings of all the factors. Segment I: Factors more important for parents than childless. Segment II: Factors important for parents and childless. Segment III: Factors less important for parents and childless. Segment IV: Factors more important for childless than parents.

Zdroj: NMS Market Research, 2024.

Source: NMS Market Research, 2024.

(mediánový věk 26 let u žen a 29 u mužů). Reálné reprodukční plány jsou ale nižší, zejména u mužů. V cestě za rodičovstvím mladí lidé čelí ekonomickým nejistotám a nedostupnému bydlení, zároveň nenacházejí flexibilitu na trhu práce a necítí dostatečnou podporu ze strany státu. Současně mladší generace, i přes to, že majoritně touží mít alespoň 2 děti, vnímají častěji bariéry pro rodičovství na individuální úrovni, ať už je to absence vhodného partnera/partnerky, strach z časové náročnosti péče o děti nebo jiné možnosti, jak se v životě realizovat než v rodičovství.

Reprodukční představy české populace jsou poměrně ambiciózní a v čase stabilní, srovnatelné s výsledky výběrového šetření GGP-Současná česká rodina v Česku v letech 2020–2022 (Kocourková *et al.*, 2023). Reprodukční představy se však pravděpodobně nepodaří plně přetavit do reprodukčního chování. Zeman (2024) předpokládá, že dvoudětný model rodiny bude v české společnosti stále dominantní, poklesne však podíl žen, které budou mít dvě děti (Zeman, 2024). Projekce plodnosti ČSÚ z r. 2023 má předpoklad konstantní úrovně plodnosti 1,5 dítěte na ženy do r. 2050 (Zeman, 2024).

Nesoulad mezi představami a realitou je možné sledovat nejen u intenzity, ale i u časování plodnosti. I když lidé vnímají jako ideální vstoupit do rodičovství ještě před třicátkou, dítě pravděpodobně přivedou na svět později. Dle studie Slabé *et al.* (2024a) za Česko, generace žen narozených 1983–1990 porodily dítě v průměru o dva roky později oproti plánu. Na individuální úrovni ženy reportují pozdější narození dítěte oproti plánu zejména v kontextu absence vhodného partnera (Slabá *et al.*, 2024a).

Najít vysvětlení aktuálního poklesu porodnosti v Česku, ale i dalších zemích, není jednoduché. Sobotka *et al.* (2024) sledovali pokles porodnosti po r. 2022 ve (38) vyspělých zemích a autoři vidí tři navzájem nevylučující se vysvětlení. Za prvé, pokles porodnosti by znamenal návrat k předpandemickému trendu poklesu porodnosti ve vyspělých evropských zemích (Sobotka *et al.*, 2024). Avšak v tomto ohledu byl vývoj úhrnné plodnosti v Česku v době před pandemií unikátní a naopak docházelo k růstu úhrnné

plodnosti (ČSÚ, 2024a). Druhým možným vysvětlením poklesu porodnosti je dle Sobotky *et al.* (2024) obnovení společenského a pracovního života po doznění pandemického období, což paradoxně mohlo přerušit reprodukční plány a přispět k odkladu plodnosti (Sobotka *et al.*, 2024). To je zajímavé vzhledem k tomu, že nadpoloviční většina populace Česka vnímala období pandemie jako nepříhodné pro početní dítěte (Slabá, 2023). Období po odeznění pandemie by tedy mohlo být pro reprodukci přívětivější. Lockdowny ale mohly narušit procesy seznamování a formování partnerství. Část obyvatel si tak nemusela najít partnera vhodného pro založení rodiny (Sobotka *et al.*, 2024).

Třetím možným vysvětlením poklesu porodnosti po r. 2022 je dle Sobotky *et al.* (2024) strach žen z potenciálního negativního dopadu vakcíny covid-19 na těhotenství. To potvrzuje také podrobná studie Slabé *et al.* (2024b), které modelovaly potenciální vliv vakcinace proti covidu-19 na úhrnnou plodnost v Česku. Obavy žen z negativního vlivu očkování na plod vedly ke krátkodobému odkladu plodnosti, což ve výsledku přispělo k rychlému poklesu úhrnné plodnosti v r. 2022.

Klesající porodnost je komplexní fenomén, který nemá jednoduché vysvětlení. Stejně tak neexistují jednoduchá opatření zaměřená na stabilizaci úrovně plodnosti. Je zřejmé, že mladí lidé čelí mnoha výzvám – od finanční nejistoty přes obtížné hledání bydlení až po změny v životních prioritách. Lidé v Česku podle svých deklarací stále touží po tom mít alespoň dvě děti a pokud stát chce podpořit mladé lidi v naplňování jejich reprodukčních představ, je potřeba systematický přístup zahrnující zlepšení dostupnosti bydlení, podporu rodin s dětmi, flexibilnější pracovní podmínky pro rodiče a možná i změnu společenského vnímání rodičovství. Rozhodnutí mít či nemít děti je hluboce osobní volbou, nicméně vytvoření příznivějších podmínek pro mladé rodiny by mohlo pomoci těm, kteří o dětech uvažují, ale cítí se omezení vnějšími okolnostmi a podmínkami. Ty často formuje stát, trh práce i společenské normy a jak naznačují výzkumy, mohou hrát klíčovou roli při rozhodování o založení a/nebo rozšíření rodiny.

Poděkování

Tento příspěvek vznikl v rámci projektu GAUK (č. 189924): *Reprodukční strategie v epoše nejistoty: reprodukční plány českých žen a mužů* a v rámci projektu GAČR „Současné reprodukční výzvy: plodnost v Česku v době vícenásobné krize“ (č. 25-18424S).

Za realizaci průzkumu Cesty k rodičovství a poskytnutí datového souboru děkuji výzkumné agentuře NMS Market Research.

Tato studie využívá rovněž data velké výzkumné infrastruktury Český národní uzel pro výzkum rodiny GGP-CZ (projekt č. LM2024074).

Literatura

- Bujard, M. – Andersson, G. 2024. Fertility Declines Near the End of the COVID-19 Pandemic: Evidence of the 2022 Birth Declines in Germany and Sweden. *European Journal of Population*, 40(4). <https://doi.org/10.1007/s10680-023-09689-w>.
- Cantalini, S. – Ohlsson-Wijk, S. – Andersson, G. 2024. Cohabitation and Marriage Formation in Times of Fertility Decline: The Case of Sweden in the Twenty-First Century. *European Journal of Population*, 40(1), s. 15. <https://doi.org/10.1007/s10680-024-09703-9>.
- Comolli, C. L. – Neyer, G. – Andersson, G. – Dommermuth, L. – Fallesen, P. – Jalovaara, M. – Lappegård, T. 2021. Beyond the economic gaze: Childbearing during and after recessions in the Nordic countries. *European Journal of Population*, 37(2), 473–520. <https://doi.org/10.1007/s10680-020-09570-0>.
- ČSÚ, 2024a. *Veřejná databáze*. Sestavení vlastní tabulky. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=uziv-dotaz>. [29. 12. 2024].
- ČSÚ, 2024b. *Pohyb obyvatelstva – 4. čtvrtletí 2024*. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/rychle-informace/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtlet-2024>. [4. 5. 2025].
- Ďásek, K. – Suchanec, M. 2018. Generational differences in work values–Impression or reality? The case of Czech Generations X and Y. *Economics Management Innovation*, 10(2), s. 36–52.
- Dimock, M. 2019. Defining generations: Where Millennials end and Generation Z begins. *Pew Research Center*, 17(1), s. 1–7.
- European Social Survey European Research Infrastructure (ESS ERIC). 2023. ESS round 9 – 2018. Timing of life, Justice and fairness. *Sikt – Norwegian Agency for Shared Services in Education and Research*. <https://doi.org/10.21338/NSD-ESS9-2018>. [25. 1. 2025].
- Eurostat 2024. *Total Fertility Rate*. Data browser. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00199/default/table?lang=en&category=t_demo.t_demo_fer. [6. 1. 2025].
- Eurostat 2025. *Fertility rates by age – Total fertility rate*. Database: Fertility (national level). Dostupné z: https://doi.org/10.2908/DEMO_FRATE. [25. 1. 2025]
- Faircloth, C. 2023. Intensive parenting and the expansion of parenting. In: *Parenting culture studies*, s. 33–67. Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-44156-1_2.
- Goisis, A. – Remes, H. – Barclay, K., et al. 2017. Advanced maternal age and the risk of low birth weight and preterm delivery: a within-family analysis using Finnish population registers. *American Journal of Epidemiology*, 186(11), s. 1219–1226. <https://doi.org/10.1093/aje/kwx177>.
- Grasso, M. – Klicperová-Baker, M. – Koos, S. – Kosyakova, Y. – Petrillo, A. – Vlase, I. 2021. The impact of the coronavirus crisis on European societies. What have we learnt and where do we go from here? – Introduction to the COVID volume. *European Societies*, 23(sup1), S2–S32. <https://doi.org/10.1080/14616696.2020.1869283>.
- Hellstrand, J. – Nisén, J. – Miranda, et al. 2021. Not just later, but fewer: Novel trends in cohort fertility in the Nordic countries. *Demography*, 58(4), s. 1373–1399. <https://doi.org/10.1215/00703370-9373618>.
- INSEE 2025. *Demographic report 2024*: In 2024, fertility continued to fall, life expectancy stabilised. Insee Première, No. 2033. Dostupné z: <https://www.insee.fr/en/statistiques/8333564>. [16. 1. 2025].

- Klímová Chaloupková, J. – Pospíšilová, K. 2023. Towards a conceptualisation of intensive parenting norms: Testing exact and approximate measurement invariance across social and country contexts. *Journal of Family Research*, 35, s. 515–534. <https://doi.org/10.20377/jfr-926>.
- Kocourková, J. – Slabá, J. – Šťastná, A., a kol. 2023. *Změny v reprodukčním chování a reprodukční stárnutí: Souhrnná výzkumná zpráva z šetření „Současná česká rodina 2020–2022“*. Praha: Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta UK.
- Kocourková, J. – Šťastná, A. – Černíková, A. 2019. Vliv ekonomické krize na úroveň plodnosti ve státech Evropské unie. *Politická ekonomie*, 67(1), s. 82–104. <https://doi.org/10.18267/j.polek.1230>.
- Kreidl, M. – Hubatková, B. 2023. Partnership satisfaction in Czechia during the COVID-19 pandemic. *Demographic Research*, 49, 635–650. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2023.49.24>.
- Kreidl, M. – Šťastná, A. – Hubatková, B. a kol. 2023a. *Contemporary Czech Family – data documentation*. MUNI PRESS.
- Kreidl, M. – Šťastná, A., – Kocourková, J. a kol. 2023b. *Czech Harmonized Generations and Gender Survey-II. Wave 1 (2020–2022)*. Version 2. Data obtained from the GGP Data Archive.
- Kuchařová, V. – Barvinková, J. – Höhne, S., a kol. 2019. *Česká rodina na počátku 21. století. Životní podmínky, vztahy a potřeby*. SLON, Praha.
- Miller, W. B. 2011. Differences between fertility desires and intentions: Implications for theory, research and policy. *Vienna Yearbook of Population Research*, s. 75–98. <https://doi.org/10.1553/populationyearbook2011s75>.
- Myrskylä, M. – Barclay, K. – Goisis, A. 2017. Advantages of later motherhood. *Der Gynäkologe*, 50(10), s. 767. <https://doi.org/10.1007/s00129-017-4124-1>.
- Neyer, G. – Andersson, G. – Dahlberg, J., et al. 2022. *Fertility decline, fertility reversal and changing childbearing considerations in Sweden: A turn to subjective imaginations?* Stockholm University: Stockholm Research Reports in Demography.
- Rotkirch, A. 2020. The wish for a child. *Vienna Yearbook of Population Research*, 18, s. 49–62. <https://doi.org/10.1553/populationyearbook2020.deb05>.
- Skirbekk, V. 2022. Money Matters: The Economics of Fertility. In: *Decline and Prosper! Changing Global Birth Rates and the Advantages of Fewer Children* (s. 247–263). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-91611-4_13.
- Slabá, J. – Kocourková, J. – Šťastná, A. 2024a. The fertility timing gap: the intended and real timing of childbirth. *Journal of Bio-social Science*. Published online 2024:1–14. <https://doi.org/10.1017/S002193202400004X>.
- Slabá, J. – Kocourková, J. – Šťastná, A. a kol. 2024b. Vaccination and fertility: modelling the potential impact of Covid-19 vaccination on total fertility rate in Czechia. *Genus*, 80, s. 25. <https://doi.org/10.1186/s41118-024-00236-x>.
- Slabá, J. – Waldaufová, E. – Šťastná, A. 2023. Reprodukční plány žen v Česku v kontextu pozdního reprodukčního režimu a pandemie COVID-19. *Časopis lékařů českých*, 162(7–8), s. 314–320.
- Slabá, J. 2023. Changes in reproductive behavior associated with the perception and individual experiences of the COVID-19 pandemic. *PLoS One*, 18(7). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0288833>.
- Sobotka, T. – Skirbekk, V. – Philipov, D. 2011. Economic recession and fertility in the developed world. *Population and Development Review*, 37(2), s. 267–306. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2011.00411.x>.
- Sobotka, T. – Zeman, K. – Jasilioniene, A. – Winkler-Dworak, M. – Brzozowska, Z. – Alustiza-Galarza, A. – Jdanov, D. 2024. Pandemic roller-coaster? Birth trends in higher-income countries during the COVID-19 pandemic. *Population and Development Review*, 50(S1), s. 23–58. <https://doi.org/10.1111/padr.12544>.
- Steiner, A. Z. – Jukic, A. M. Z. 2016. Impact of female age and nulligravidity on fecundity in an older reproductive age cohort. *Fertility and Sterility*, 105(6), s. 1584–1588. <https://doi.org/10.1016/j.fertnstert.2016.02.028>.
- Šťastná, A. – Fait, T. – Kocourková, J. – Waldaufová, E. 2022. Does advanced maternal age comprise an independent risk factor for caesarean section? A population-wide study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(1), s. 668. <https://doi.org/10.3390/ijerph20010668>.
- Šťastná, A. – Kreidl, M. – Perdoch Sládká, D. – Hubatková, B. – Reimerová, K. 2023. *Partnerství a rodičovství: Souhrnná výzkumná zpráva z šetření „Současná česká rodina 2020–2022“*. Praha: RILSA.
- Van Wijk, D. – Billari, F. C. 2024. Fertility postponement, economic uncertainty, and the increasing income prerequisites of parenthood. *Population and Development Review*, 50(20), 287–322. <https://doi.org/10.1111/padr.12624>.

- Vasireddy, S. – Berrington, A. – Kuang, B. – Kulu, H. 2023. Education and Fertility: A Review of Recent Research in Europe. *Comparative Population Studies*, 48. <https://doi.org/10.12765/CPoS-2023-21>.
- Vignoli, D. – Guetto, R. – Bazzani, G. – Pirani, E. – Minello, A. 2020. A reflection on economic uncertainty and fertility in Europe: The narrative framework. *Genus*, 76(1), 28. <https://doi.org/10.1186/s41118-020-00094-3>.
- Winkler-Dworak, M. – Zeman, K. – Sobotka, T. 2024. Birth rate decline in the later phase of the COVID-19 pandemic: the role of policy interventions, vaccination programmes, and economic uncertainty. *Human Reproduction Open*, 2024(3). <https://doi.org/10.1093/hropen/hoae052>.
- Zeman, K. 2024. The Fertility Assumptions for the Population Projection of the Czech Republic of the Czech Statistical Office from 2023. *Demografie*, 66(4), s. 280–293. <https://doi.org/10.54694/dem.0354>.

EVA WALDAUFOVÁ

Vystudovala demografii na Univerzitě Karlově v Praze, kde aktuálně pokračuje v doktorském studiu. Ve svém výzkumu se zaměřuje na pokles plodnosti, plánování reprodukce a asistovanou reprodukci. Zároveň působí ve výzkumné agentuře NMS Market Research jako analytička.

ANNA ŠŤASTNÁ

Vystudovala sociologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a demografii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. V současné době působí na katedře demografie a geodemografie PřF UK jako odborná asistentka. Ve svém výzkumu se zaměřuje na problematiku reprodukčního chování, plodnosti, na otázky rodinné politiky a skloubení pracovního a rodinného života.

SUMMARY

Despite the currently declining fertility rate, the majority of the Czech population (74%) still desires to have at least two children, and this desire does not differ between generations. At the same time, people consider the ideal age to become a parent to be before the age of 30 (median age 26 for women and 29 for men). However, actual reproductive intentions are lower than fertility desires, especially among men. Significant factors are the economic uncertainties and unaffordable housing that young people face in their journey towards parenthood, as well as the lack of flexibility in the labour market and insufficient support from the state for families. At the same time, the younger generation, despite their aspiration to have at least two children, more frequently encounter obstacles to parenthood at the individual level. These barriers may include the absence of a suitable partner, the perception that caring for children is time-consuming, or alternative life aspirations that do not include parenthood.

PŘÍLOHY

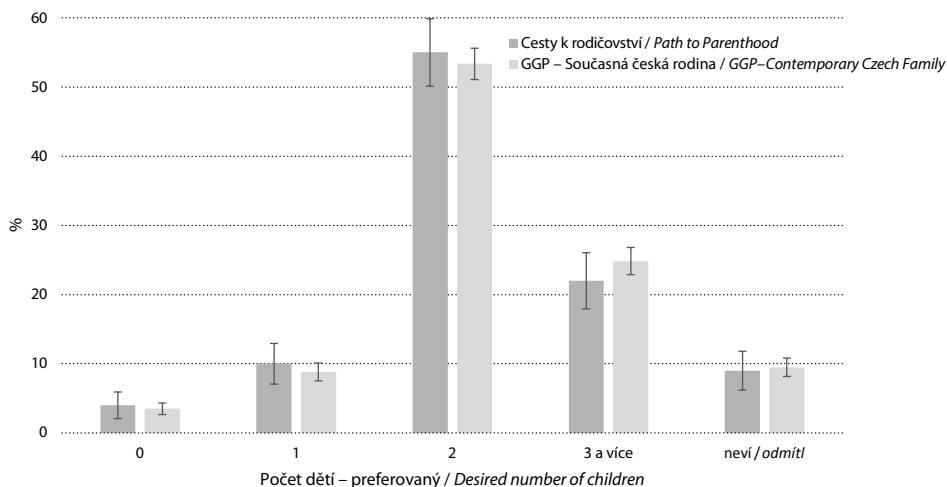
Příloha 1 Složení vzorku Sample composition		
	Počet / <i>Number</i>	Podíl (%) / <i>Share (%)</i>
Celkem / <i>Total</i>	800	100
Pohlaví / <i>Sex</i>		
Muži / <i>Men</i>	400	50
Ženy / <i>Women</i>	400	50
Generace / <i>Generation</i>		
Gen Z (18–26 let) / <i>Gen Z</i>	156	20
Mladší mileniálové (27–34 let) / <i>Younger millennials</i>	197	25
Starší mileniálové (35–42 let) / <i>Older millennials</i>	216	27
Mladší generace X (43–49 let) / <i>Younger Gen X</i>	231	29
Vzdělání / <i>Education</i>		
Základní / <i>Primary</i>	63	8
Vyučen/a / <i>Vocational</i>	223	28
Středoškolské / <i>Secondary</i>	297	37
Vysokoškolské / <i>Tertiary</i>	217	27
Velikost místa bydliště / <i>Size of place of residence</i>		
< 1000	140	18
1 000–4999	185	23
5 000–19 999	141	18
20 000–99 999	154	19
> 100 000	180	23
Počet dětí / <i>Number of children</i>		
Bezdětní / <i>No children</i>	361	45
Alespoň 1 dítě / <i>At least one child</i>	439	55

Zdroj: NMS Market Research, 2024.
Source: NMS Market Research, 2024.

Porovnání odpovědí na preferovaný a plánovaný počet dětí – výzkumy Cesta k rodičovství (2024) a GGP – Současná česká rodina (2020–2022)

Příloha 2 Preferovaný počet dětí, ženy 18–49 let, podíl v % a 95% interval spolehlivosti

Desired number of children, women aged 18–49, share in % and 95% confidence interval

Pozn.: GGP-Současná česká rodina – vážený soubor.

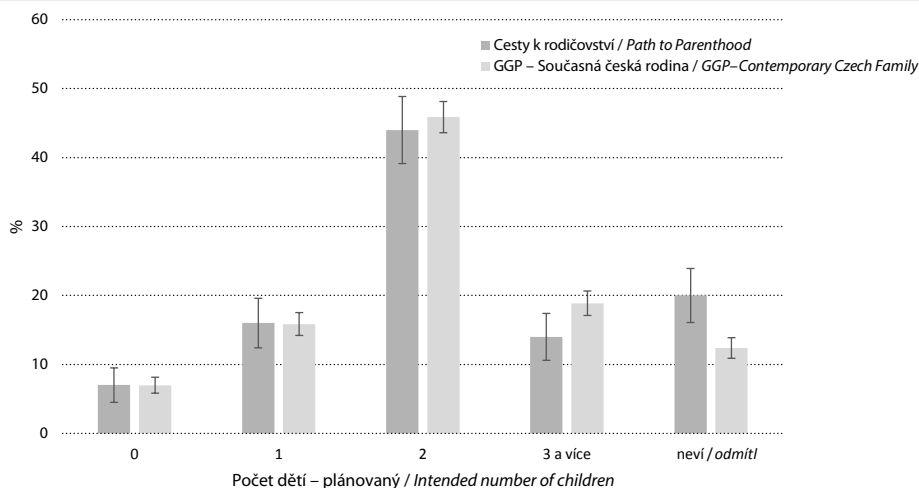
Note: GGP-Contemporary Czech Family – weighted sample.

Zdroj: Kreidl et al. 2023b, NMS Market Research, 2024.

Source: Kreidl et al. 2023b, NMS Market Research, 2024.

Příloha 3 Plánovaný počet dětí, ženy 18–49 let, podíl v % a 95% interval spolehlivosti

Intended number of children, women aged 18–49, share in % and 95% confidence interval

Pozn.: GGP-Současná česká rodina – vážený soubor.

Note: GGP-Contemporary Czech Family – weighted sample.

Zdroj: Kreidl et al. 2023b, NMS Market Research, 2024.

Source: Kreidl et al. 2023b, NMS Market Research, 2024.

Statistika v mapách

Statistický geoportál

Statistické
údaje vztažené
k území

Demografická data,
pohyb obyvatel,
výsledky voleb
a mnoho dalšího

Názorně,
přehledně,
srozumitelně

geodata.csu.gov.cz